

Posudek vedoucího na Bc práci Davida Tišera Homosexualita u Romů

PhDr. Jan Červenka, Ph.D.

David Tišer ve své bakalářské práci zpracoval velmi přínosné téma – homosexualitu u Romů (se zaměřením na Českou republiku).

Kromě objeveného tématu je na jeho práci třeba **ocenit** několik aspektů:

Základem práce jsou **několikastupňové rozhovory s ne úplně malým výzkumným vzorkem** Romů náležejících do různých podmnožin toho, co se označuje souhrnným názvem LGBT a do různých romských subetnických podskupin. Omezenost vzorku je v práci náležitě diskutována.

Ocenění hodná je rovněž autorova snaha představit obě množiny, jejichž jsou jeho respondenti průnikem – tedy Romy a LGBT – **v dynamickém vztahu**. Kromě historických i aktuálních paralel vztahu většiny a menšiny ukazuje strukturovaně i pozici „menšin v menšině“ - nebagatelizuje tedy diskriminaci sexuálních menšin mezi Romy a Romů mezi sexuálními menšinami. Dokonce se dá říci, že problematické přijetí homosexuality u Romů je jedním z hlavních témat práce.

Oceňuji rovněž autorův **odstup od tematiky**: Ač je sám příslušníkem obou menšin, a ač je jeho slabinou mnohdy publicistický přístup, nemanipuluje své téma a doporučení, která z výzkumu vyplývají, nejsou násilná: jako příklad uveďme pasáž „Pokud romská společnost bude neustále diskriminovat LGBT komunitu v rámci romského společenství a bude stále uplatňovat tresty za homosexualitu, nemůže romská společnost po těchto lidech vyžadovat, aby se vzdělání a nadání romští homosexuální příslušníci LGBT komunity věnovali romskému tématu, a napomohli tak zlepšení obrazu romské menšiny v majoritní společnosti.“ (s.44-45). Autor bere většinou své hypotézy skutečně jako hypotézy, takže hypotézu o vlivu religiozity Romů na přijetí homosexuality pro daný výzkumný vzorek spíše vyvrátí, a naopak přidává zjištění nová, se kterými při začátku výzkumu nepočítal.

Je záhodno obzvlášť ocenit i autorova zjištění – například o **vztahu sexuální orientace a vzdělání** u současných mladých Romů – i to, že téma není jen nahozeno, a autor se snaží o kvantifikaci i interpretaci hypotézy. Rovněž bych rád vyzdvihl téma **homosexuální prostitute** a postojů Romů k ní.

K práci naopak zaujímám následující **výhrady**:

Není v ní dobrá **práce s psanými zdroji**: Tišer například trval na historizujícím představení osudů obou menšin, ale v případě LGBT menšiny buď čerpá většinou z příručky pro vládní politiku nebo z nejasných zdrojů, v případě Romů se pak spokojí s celými pasážemi a řazením dle popularizační knihy Horváthové. Co se pak týče jeho vlastního tématu – průniku obou menšin, vypadá to, že na své předchůdce, zejména Kobese, navazuje jen velmi nerad (v práci je přítomna jen neutrální zmínka, že Korsova práce existuje, a jediná citace), a čtenář se příliš nedozví, jaké obě práce jsou, v čem jsou přínosné, v čem se liší, kde má Tišer jinou hypotézu

nebo v jakém jsou jeho zjištění vztahu s pracemi jeho předchůdců. V anotaci dokonce zůstalo autorovo tvrzení, že důvodem k jeho práci je fakt, žádné ucelené studie na toto téma neexistují...

S nedostatečnou vazbou na zdroje koresponduje autorova častá tendence k **publicisticko-popularizačnímu** stylu práce. Ocituji zde pasáž ze str. 10, kde už nejde o úvod, nýbrž o pasáž historickou:

„Například ve středověku byly homosexuální styky podle církevního práva nezákonné a nepřijatelné. Stejně tak panovníci, šlechta i církve tvrdě postihovala pro jinakost také Romy.“

Autor by měl při obhajobě lépe vysvětlit, proč, jak, z čeho a dle čeho vybíral fakta do historického přehledu. markantní je to například v pokusu (ovšem netvůrčího) o přesnou dataci příchodu Romů do Českých zemí.

Pro doklad sociální kontroly slouží Tišerovi nepříliš původní a věcná Raichová (s.27). Význam romské rodiny zase dokládá dvacet let starým básnickým citátem Reiznerové (s-30-31) – to je ještě horší, protože citát nahrazuje výsledky jeho výzkumu o skutečném významu rodiny v daném vzorku respondentů.

Rituální čistota (s. 31) je z literatury představena jen jako sociální protiklad čistých a nečistých osob, ač by si téma homosexuality přímo říkalo alespoň o naznačení protikladu čistých a nečistých částí těla...

Navíc téma religiozity, ač bylo jednou z hypotéz, je vřazeno rovněž pod rituální čistotu (s.32) Není ani jasné, proč vlastně Tišer vůbec používá citát o modifikaci majoritních náboženství – myslí tím, že Romové mají své specifické náboženství, a proto neodsuzují homosexualitu z náboženských důvodů, nebo ji neodsuzují proto, že nechodí do kostela? To by přitom byl zajímavý směr bádání.

Občas shledávám v práci **nedostatečné dotazení** některých zjištění. Např.

s.37: „Celkem 14 z 15 respondentů zažilo diskriminaci kvůli své národnosti, 13 z 15 respondentů zažilo diskriminaci kvůli své sexuální orientaci v romském společenství, a 3 z 15 respondentů zažilo diskriminaci kvůli své sexuální orientaci v majoritní společnosti.“ Zde je dle mého třeba dodat, že se Romova LBGT orientace v majoritě často vůbec neprojeví (není na rozdíl od je romství tolik vidět), zatímco mezi Romy má daný člověk své místo včetně existujících i potenciálních rodinných vztahů, a otázka orientace se tudíž musí vždy vyjasnit. V závěrech na straně 44 je to pak zformulováno navíc nejasně, že u daného čísla 3 z 15 není jasné, že jde o interakce s majoritou.

S vědeckým a věcným stylem je rovněž v rozporu Tišerovo nevědecké a mechanické **pojetí tradice**. Například na s.38 autor píše:

„Abych lépe popsal posun od tradičního pojetí, uvedu příklad toho, co dříve nebylo možné ani přípustné. I když jevy, které nyní popíšu, existovaly již dříve, tak nebyly v takové míře přijímány, nestaly se normou. Dříve nebylo zvykem, aby Romky prostituovaly...“ Ač je to v mnohém založeno na pozorování, jde o stereotypní nezakotvené vyjádření, kontrastující například u ž s tím, že v diplomové práci Mileny Alinčové v roce 1997 vypovídají Romové rlného věkum že „dříve“ prostituce nebyla, nebo nebyla přijímána, nebo nebyla tak rozsáhlá.

Celá kapitola 4.7 o vývoji postojů Romů k homosexualitě pak bohužel rovněž není žádným výsledkem výzkumu, ač je pod výsledky výzkumu řazena, ale jde o výsledek autorova aktivistického tvrzení, „jak to bylo“ a co se změnilo, a logicky i nepotvrditelné hypotézy o původu dotyčné kulturní změny. Nevylučuju sice zajímavost a pravděpodobnost hypotézy, ale není to styl práce, kterým by měla vznikat bakalářské teze. Autor by měl takové „výsledky pozorování“ verifikovat jako hypotézy, nebo jasně vydělit mimo výsledky svého výzkumu. Měly být exaktněji odděleny vlastní názory a výsledky aktuálního pozorování. Tišer jako by často spoléhal na to, že on jako Rom a gay může v práci říkat jak „to bylo“ a „jak to je...“, aniž by byly jasnější zdroje a zejména datac jakéhosi „dříve“ a „nyní“. Svá tvrzení pak sám přijímá spolu s cennými výsledky výzkumů do závěrů: např. na s.43 píše, Z terénního výzkumu vyplývá, že rodina je pro Romy stále základ. To ale vyplývá jen z jeho vlastního tvrzení a citátu Reiznerové!

Práci podle mého názoru uškodilo, že nebyl dány do přílohy **samotné rozhovory**, ve kterých se možná ukazuje více, než z nich autor představil v práci.

Na s.39-40: se při vysvětlování nižšího vzdělání Romů nabízí otázka, zda není moc **apologetické** a zda je na místě – chápu, že autor nechtěl téma odbýt slovy, že Romové nemají vzdělání. Ale on sám pak dochází k velmi zajímavým věcem, na které by se hodila příprava i v jiných směrech – tzn. přiblížit nejen, jak majorita přispívá k nižšímu vzdělání Romů, ale i to, co od Roma očekává tradiční komunita. Na takovém pozadí by se pak hezky ukázala cesta, jak si mladý romský gay hledá jinou cestu... Právě v tomto bodě, by pak šlo vystavět plastičtější obraz konfrontace homosexuality s romskou tradicí.

Možná opět z apologetických důvodů píše autor na str. 43: „Na základě těchto údajů se můžu domnívat, že Romové nutně nemusí vnímat homosexualitu obecně a gaye jako problém. Lze předpokládat, že se jedná spíše o obavu a stud před romským společenstvím.“

Autor jako by nechtěl „vinit“ rodiny LGBT Romů a homofobii přisuzuje jakémusi anonymnímu „společenství“, z něhož mají rodiče obavu - dle mého názoru však z jeho dat vyplývá spíše to, že mnozí romští rodiče jsou aktivními nositeli „tradiční“ homofobie.

Nejzávažnějším **formálním** nedostatkem jsou nekonzistentní bibliografické citace – občas jsou redundantně celé bibliografické citace pod čarou (např. s.19), jinde to nejsou ani stručné odkazy, ani plné citace (např. s.11).

S přihlédnutím ke kladům i záporům práci **doporučuji k obhajobě**. Za výbornou ji označit nemohu, konkrétní výsledek ponechám otevřený v závislosti na kvalitě obhajoby..

V Praze dne 29.1.2015
Jan Červenka